

EEN JURIDISCHE ONDERZOEKSMATER VOLGEN – DAT MOET JE DOEN!

Janneke Gerards*

Relatief weinig studenten kiezen voor een juridische onderzoeksmaster, en dat is jammer. Het zijn prachtige opleidingen die heel veel toekomstmogelijkheden bieden, zowel binnen de rechtswetenschap als daarbuiten. Het Sectorplan Rechtsgeleerdheid zorgt er bovendien voor dat er de komende jaren meer mogelijkheden komen om aan een onderzoeksmaster deel te nemen. Maar waarom zou je een onderzoeksmaster willen volgen, en wat houdt zo'n master eigenlijk in? Deze perspectiefbijdrage beoogt die vragen te beantwoorden.

1 Inleiding

Juridische onderzoeksmasters bestaan al sinds 2003,¹ maar er zijn maar weinig bachelorstudenten die ervoor kiezen. Dat is jammer, want er is een schreeuwende behoefte aan juristen die een onderzoeksmaster hebben afgerond, zowel bij de universiteiten als daarbuiten. Een forse financiële injectie zorgt er bovendien voor dat er de komende jaren meer mogelijkheden komen om een onderzoeksmaster te volgen.² Maar waarom zou je dat doen, zo'n onderzoeksmaster? Is de rechtswetenschap eigenlijk wel interessant? Kun je met een onderzoeksmaster echt alléén de wetenschap in, of kun je er ook andere dingen mee doen? Voor welke studenten is een onderzoeksmaster een goed idee? En welke soorten onderzoeksmasters zijn er? Met als doel een scherper beeld te creëren van de inhoud en mogelijkheden van juridische onderzoeksmasters staan deze vragen hierna centraal.

Er is een schreeuwende behoefte aan juristen die een onderzoeksmaster hebben afgerond, zowel bij de universiteiten als daarbuiten

2 Waarom de rechtswetenschap?

De eerste associatie bij de term 'wetenschappelijk onderzoek' is er meestal een van het doen van spectaculaire ontdekkingen over het heelal, het ontwikkelen van nieuwe technologieën of het doorgronden van de menselijke psyche. Veel mensen vinden het aanzienlijk lastiger om zich iets voor te stellen bij rechtswetenschappelijk onderzoek. Zelfs rechtenstudenten weten meestal niet of nauwelijks wat hun docenten eigenlijk doen als ze eenmaal klaar zijn met college geven en papers nakijken.

Toch vindt er op het terrein van het recht veel en belangrijk wetenschappelijk onderzoek plaats. Dagelijks buigen rechtswetenschappers zich over complexe vraagstukken, zoals de vraag welke grondrechtenproblemen nieuwe technologieën opleveren en hoe die problemen kunnen worden opgelost, hoe buitenlandse rechtsconcepten in het Nederlandse rechtssysteem kunnen worden ingepast, hoe het consumentenrecht het best kan aansluiten op de manier waarop mensen keuzes maken, hoe de Europese Unie het best invulling kan geven aan een groen en duurzaam beleid, en hoe alternatieve geschilbeslechting zo kan worden ingericht dat conflicten eerlijk en efficiënt worden opgelost. Het gaat vaak om vragen die in de praktijk zijn gerezen, die in de toekomst kunnen opkomen of die wat meer theoretisch, conceptueel en abstract van aard zijn. Natuurlijk komen ook

* Prof. mr. J.H. Gerards is hoogleraar fundamentele rechten bij de Universiteit Utrecht en 'dean' of programmeur van de Utrechtse Legal Research Master. Zie verder www.uu.nl/medewerkers/jhgerards. Met dank aan Anna Gerbrandy, Ivo Giesen, Irene Laroooy en Pauline Westerman voor hun meelesen met deze bijdrage.

1 Zie voor een beeld Sociaal Wetenschappelijke Raad, *Onderzoeksmasters in de sociale wetenschappen. Eerste ervaringen*, Amsterdam: KNAW 2007, via www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/onderzoeksmasters-in-de-sociale-wetenschappen-eerste-ervaringen.

2 Zie nader het Sectorplan Rechtsgeleerdheid: Samenwerking en Vernieuwing, in: *Samen Sterker. Beeld van het SSH-domein* (via www.sectorplan-ssh.nl), p. 63-64. Doel is te komen tot vier of vijf onderzoeksmasters op landelijk niveau, met een stabiele instroom van twintig studenten per onderzoeksmaster per jaar. Zie verder Kamerbrief inzake inzet van sectorplannen voor fundamenteel onderzoek, *Kamerstukken II* 2018/19, 29338, nr. 206 en bijlage.

Foto: Manon Heinsman | © Ars Aequi

beleidsjuristen, advocaten en rechters dit soort vragen tegen, maar zij vinden het vaak lastig om er antwoord op te geven omdat ze daarvoor niet de tijd en de juiste instrumenten hebben. Rechtswetenschappers hebben die tijd en instrumenten wel. Daardoor kunnen ze bijvoorbeeld diepgaande analyses maken van de werking van regelsystemen of rechtspraaklijnen, rechtsvergelijkende inzichten bieden in de werking van bepaalde concepten, of ideeën presenteren om het recht in overeenstemming te brengen met economische of ethische uitgangspunten.

Onderzoeker zijn maakt het mogelijk om diep te graven, om het recht te analyseren in zijn maatschappelijke context en om creatieve oplossingen aan te reiken voor boeiende problemen

Het doen van rechtswetenschappelijk onderzoek is daarmee interessant als beroepsperspectief. Onderzoeker zijn maakt het mogelijk om diep te graven, om het recht te analyseren in zijn maatschappelijke context en om creatieve oplossingen aan te reiken voor boeiende problemen. Er is veel gelegenheid om te lezen en te schrijven, om te zoeken naar verbanden en achterliggende verklaringen, en om na te denken over hoe het recht in elkaar steekt of zou moeten ste-

ken. Bovendien doen veel rechtswetenschappers onderzoek dat directe waarde heeft voor de maatschappij. Onderzoekers kunnen bijvoorbeeld wetgeving evalueren, aanbevelingen doen voor andere rechtspraaklijnen of studies uitvoeren die de grondslag vormen voor nieuw beleid. Ze schrijven commentaren en annotaties die een bron van inspiratie vormen voor praktijkjuristen en ze geven cursussen aan advocaten of rechters. Een belangrijk sociaal aspect komt daar nog bij. Veel rechtswetenschappers zijn actief in nationale en internationale onderzoeksnetwerken en ze presenteren en bediscussiëren regelmatig hun onderzoek bij conferenties of expertmeetings. Dat alles maakt het onderzoeksleven aan de universiteit veelzijdig, uitdagend en afwisselend.

3 Waarom een juridische onderzoeksmaster?

Het is dus prachtig om als rechtswetenschapper bij een universiteit te kunnen werken. Maar is het nu echt nodig om daarvoor een juridische onderzoeksmaster te volgen? Op zichzelf hoeft dat niet. Ook met een 'gewone' master, op welk rechtsterrein dan ook, kun je een promotieplaats of docentfunctie bemachtigen. Dat geldt zeker als je je studie aanvult met relevante extracurriculaire activiteiten of met deelname aan een honoursprogramma.

Toch heeft een juridische onderzoeksmaster meerwaarde, al is het maar omdat die je optimaal voorbereidt op een onderzoekslaan. Die meerwaarde kunnen onderzoeksmasters allereerst bieden omdat het tweejarige programma's zijn van 120 ECTS-pun-

ten.³ Dit betekent dat er twee keer zoveel tijd is als in een reguliere master om het recht te leren begrijpen, zowel in de diepte als in de breedte. Er is daardoor bijvoorbeeld veel gelegenheid om in te gaan op de interactie tussen rechtsgebieden en op de samenwerking van het recht met andere disciplines, zoals bedrijfskunde, politicologie, technologie of ethiek.

Een tweede hoofdenmerk van onderzoeksmasters is dat er veel aandacht wordt besteed aan onderzoeksmethoden. Zo wordt ingegaan op de manier waarop je een goede onderzoeksvraag formuleert en hoe je een onderzoeksdesign in elkaar steekt,⁴ hoe je empirische methoden zoals interviews, data-analyses of fiche-onderzoek kunt gebruiken,⁵ hoe je op een verantwoorde manier rechtssystemen met elkaar kunt vergelijken en hoe je normatieve inzichten in je studie kunt betrekken. Daarover doe je theoretische kennis op, maar er is ook sprake van 'learning by doing'. Het is de bedoeling dat je onderzoeksprojecten uitvoert die geleidelijk aan ingewikkelder worden en waarbij steeds meer wordt gevergd van je zelfstandigheid en vaardigheden. Daarbij word je intensief begeleid door wetenschappers die zelf onderdeel uitmaken van uitstekende onderzoeksgroepen.⁶ Vaak krijg je ook de kans om mee te werken aan het onderzoek van docenten en kun je je onderzoek bij conferenties presenteren of de resultaten publiceren. Al doende leer je wat werkt en wat niet werkt en welk type onderzoek je interessant vindt. Die vaardigheden en inzichten geven je een vliegende start in een wetenschappelijke loopbaan.

4 Kan ik er ook iets anders mee gaan doen?

Door de combinatie van een brede en diepe bestudering van het recht en het leren doen van onderzoek biedt een onderzoeksmaster een ideale ingang voor een toekomst in de rechtswetenschap. Diezelfde combinatie maakt een onderzoeksmaster ook tot een uitstekende basis voor andersoortige carrières. De vaardigheden en inzichten die essentieel zijn voor een onderzoekslapbaan, zijn namelijk ook waardevol in de rechtspraktijk. Een sterk ontwikkeld analytisch vermogen, kritisch kunnen nadenken en dóórvragen, het hebben van grondig inzicht in de werking van het recht, het scherp, overtuigend en goed gestructureerd kunnen neerzetten van een betoog: dat is wat goede juristen kenmerkt. Het voordeel van een onderzoeksmaster is dat je twee jaar lang gericht kunt werken aan die vaardigheden, in een setting waarbij er veel persoonlijke aandacht is voor je ontwikkeling en je talenten. Dat maakt dat mensen die een onderzoeksmaster hebben afgerond in trek zijn op de juridische arbeidsmarkt.

Veel onderzoeksmasters laten bovendien ruimte voor praktijkoriëntatie, niet in het minst omdat het voor rechtswetenschappers belangrijk is om voeling te hebben met de rechtspraktijk.⁷ Het is vaak mogelijk om als onderdeel van je onderzoeksmaster een stage te lopen of om mee te doen met een praktijkgericht onderzoek dat wordt uitgevoerd in opdracht van een ministerie, een advocatenkantoor of een non-gouvernementele organisatie. Op die manier kun je bewust kiezen voor een loopbaan in de wetenschap of toch daarbuiten.

De ervaring bij de verschillende juridische onderzoeksmasters leert dat ruim de helft van de afgestudeerden niet gaat werken aan een universiteit, maar

besluit om de opgedane kennis, inzichten en vaardigheden in te zetten op andere plekken. Soms doen ze dat in onderzoekgeoriënteerde functies, bijvoorbeeld als ze gaan werken bij een van de wetenschappelijk bureaus van hoogste rechterlijke instanties of bij een onderzoeksinstituut. Andere alumni kiezen voor de advocatuur, het bedrijfsleven of een toezichhoudende instantie, een rijkstraineeship of de diplomatenopleiding, een functie in de rechterlijke macht of een loopbaan in een internationale organisatie of een non-gouvernementele organisatie (ngo). Aardig is bovendien dat veel alumni die de praktijk ingaan een connectie met de universiteit blijven behouden, bijvoorbeeld door af en toe een lezing te komen geven, door eens een blogpost te schrijven of door bij te dragen aan een onderzoeksproject.

Onderzoeksmasters kenmerken zich door hun kwaliteit, intensiteit en nauwe verbinding met het eigen onderzoek. Ze zijn kleinschalig en geven veel persoonlijke aandacht aan de studenten. Juist door die kenmerken zijn het kweekvijvers voor talent

5 Voor wie is zo'n onderzoeksmaster bedoeld?

Onderzoeksmasters kenmerken zich door hun kwaliteit, intensiteit en nauwe verbinding met het eigen onderzoek. Ze zijn kleinschalig en geven veel persoonlijke aandacht aan de studenten. Juist door die kenmerken zijn het kweekvijvers voor talent. Om zo'n kweekvijver te kunnen zijn, zijn onderzoeksmasters selectief. Ze laten maar een beperkt aantal studenten toe, simpelweg omdat het bij te grote aantallen niet goed mogelijk is om iedere student alle nodige ruimte, aandacht en kansen te geven. Meestal stromen er maximaal twintig studenten per jaar in, maar vaak zijn de groepen kleiner.

De selectie is er vooral op gericht om juridisch onderzoekstalent te herkennen. Dat betekent niet dat alleen die studenten worden uitgekozen die in hun bachelor de hoogst mogelijke cijfers hebben gehaald, al is er vaak wel een minimum-cijfergemiddelde. Ook betekent het niet dat bescheiden of wat onzekere mensen minder kans krijgen dan zelfverzekerde studenten die al precies weten wat ze willen. Belangrijk is vooral dat iemand kan laten zien dat hij geboeid is door het recht of door een bepaald rechtsterrein, dat hij een beeld heeft van wat wetenschappelijk onderzoek is, en dat hij kan laten zien dat hij in aanleg de vaardigheden heeft die nodig zijn om goed onderzoek te kunnen doen. Zo'n fascinatie of bijzonder talent kan op allerlei manieren blijken. Iemand kan bijvoorbeeld een prachtige bachelorscriptie hebben geschreven, of verrassende, creatieve of doorwrochte papers. Maar een kandidaat kan ook actief hebben deelgenomen aan pleitconcoursen of aan *summer schools*, kan zich hebben ontwikkeld door een minor of keuzevakken op een heel ander terrein te volgen, of kan interessante inzichten hebben opgedaan tijdens een buitenlandverblijf of in een bestuursfunctie.

3 Zie nader NVAO, *Nadere uitwerking aanvullende criteria onderzoeksmasters*, 30 mei 2016 (hierna: NVAO 2016), via www.nvao.net/nl/procedures/nederland/onderzoeksmasters.

4 Het begrip 'onderzoeksdesign' wordt gebruikt om aan te duiden hoe een onderzoek is opgezet, dus om uit te leggen welke stappen worden gezet om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de uitsplitsing van de hoofdvraag in deelvragen en de uiteenzetting van de onderzoeksmethoden die worden gebruikt om de verschillende deelvragen te beantwoorden.

5 'Fiche-onderzoek' is een kwalitatieve empirische onderzoeksmethode waarbij casusposities, gebeurtenissen of situaties ('fiches') worden voorgelegd aan bepaalde groepen mensen (bijvoorbeeld rechters of verdachten), die daarover met de onderzoeker in gesprek gaan op basis van (semi-) gestructureerde interviews.

6 Dit is een vereiste om van een onderzoeksmaster te kunnen spreken; zie NVAO 2016, p. 4 en 5.

7 Onderzoeksmasters worden dan ook beoordeeld op de aandacht die ze hebben voor de uitstroom naar zowel een academische als een maatschappelijke functie; zie NVAO 2016, p. 5.

8 In het kader van het al genoemde Sectorplan Rechtsgeleerdheid zal vanaf 1 september 2019 in samenwerking tussen verschillende faculteiten geïnvesteerd worden in het opzetten van nieuwe onderzoeksmasters of andere tweejarige masters die goed voorbereiden op onderzoek. Over zes jaar zullen er genoeg opleidingen moeten zijn om gemiddeld 80 onderzoeksmasterstudenten per jaar te laten beginnen.

9 De onderzoeksmaster Information Law aan de Universiteit van Amsterdam. Deze onderzoeksmaster laat sinds 1 september 2019 geen nieuwe studenten meer toe omdat de opleiding wordt beëindigd.

10 De onderzoeksmaster Onderneming en Recht aan de Radboud Universiteit.

11 De onderzoeksmaster Public International Law aan de Universiteit van Amsterdam. Deze onderzoeksmaster laat sinds 1 september 2019 geen nieuwe studenten meer toe omdat de opleiding wordt beëindigd.

12 Er zijn er twee: de Legal Research Master aan de Universiteit Utrecht en de master Rechtswetenschappelijk Onderzoek aan de Rijksuniversiteit Groningen.

13 De Legal Research Master aan de Universiteit Utrecht en de onderzoeksmasters Information Law en Public International Law aan de Universiteit van Amsterdam; de laatste twee opleidingen laten geen studenten meer toe sinds 1 september 2019 omdat de opleidingen zullen worden beëindigd.

14 De onderzoeksmaster Onderneming en Recht aan de Radboud Universiteit en de master Rechtswetenschappelijk Onderzoek aan de Rijksuniversiteit Groningen.

15 PPE staat voor Philosophy, Politics and Economics. PPLE voor Politics, Psychology, Law and Economics.

Waar vaak ook naar wordt gekeken is of een student kan laten zien hoe hij omgaat met de lastige kanten van onderzoek doen (bijvoorbeeld tegenslagen of pech, kritiek van een begeleider, deadlines of prestatiedruk), en of hij kan laten zien dat hij zelfstandig kan werken en denken. Voor mensen die dat goed kunnen, is het gemakkelijker om een onderzoeksmaster met succes én plezier af te ronden.

Ook voor mensen die nog twifelen zijn de mogelijkheden die een onderzoeksmaster biedt zo mooi dat de keuze eigenlijk heel eenvoudig zou moeten zijn

6 Hoe kies ik tussen onderzoeksmasters?

Studenten die enthousiast zijn over wetenschappelijk onderzoek, die belangstelling hebben voor het soort kennis en vaardigheden dat je in een onderzoeksmaster opdoet en aanleert, en die het gevoel hebben dat ze goed in zo'n opleiding zouden passen, moeten nog wel een belangrijke keuze maken: welke van de beschikbare of de nog op te zetten onderzoeksmasters past nu het beste?⁹ Bij het maken van die keuze is het belangrijk om naar aan aantal verschillen tussen onderzoeksmasters te kijken.

Grofweg zijn er twee typen onderzoeksmasters: thematische en algemene. Bestaande thematische onderzoeksmasters richten zich op informatierecht,⁹ onderneming en recht,¹⁰ en internationaal recht¹¹. De te volgen vakken en onderzoeksprojecten draaien dan steeds om het centrale thema van de master. In algemene onderzoeksmasters staat het ontwikkelen van een eigen onderzoeksprofiel centraal.¹² Naast vakken over onderzoeksmethoden worden dan bijvoorbeeld vakken aangeboden waarin een algemeen en diepgaand inzicht wordt ontwikkeld in de dynamiek en werking van het recht. Daarnaast is er

meestal de nodige vrijheid om keuzevakken te volgen op het eigen belangstellingsveld en om te bepalen wat het onderwerp wordt van onderzoeksprojecten en de scriptie.

Een andere keuze is die voor de onderwijstaal. Er zijn onderzoeksmasters waarbij het onderwijs in het Engels wordt aangeboden en waaraan ook buitenlandse studenten deelnemen.¹³ Bij andere onderzoeksmasters is de voertaal Nederlands.¹⁴ Bij beide typen masters is het wel mogelijk om onderzoeksprojecten in een andere taal uit te voeren (bijvoorbeeld in het Nederlands in een Engelstalige master) of om keuzevakken in een andere taal dan de onderwijstaal te volgen.

Ten slotte is het goed om rekening te houden met de verschillende toelatingseisen die onderzoeksmasters stellen. Met een rechtenbachelor heb je vrijwel altijd toegang (al kunnen er minimumeisen aan de behaalde cijfers worden gesteld). In dat geval leidt je juridische onderzoeksmaster ook tot civiel effect, zodat je na je onderzoeksmaster toegang hebt tot de togaberoepen zoals die van advocaat of rechter. Sommige juridische onderzoeksmasters staan daarnaast open voor mensen die bijvoorbeeld hebben deelgenomen aan een *university college* of die een PP(L)E-opleiding¹⁵ of bachelor bestuurskunde of Europese Studies hebben gevolgd. Het is dan wel vereist dat een minimumaantal ECTS-punten op het terrein van het recht is behaald, zodat er voldoende juridische voorkennis is.

7 Besluit

Een juridische onderzoeksmaster is ideaal voor studenten die gefascineerd zijn door het recht en die belangstelling en talent hebben voor onderzoek. Maar ook voor mensen die nog twifelen over de wetenschap of de praktijk, of die nog niet zo goed weten in welk rechtsgebied ze zich willen specialiseren, zijn de mogelijkheden die een onderzoeksmaster biedt zo mooi dat de keuze eigenlijk heel eenvoudig zou moeten zijn.

Onderzoeksvaardigheden – Research skills

I. Curry-Sumner, F.G.H. Kristen, M. van der Linden-Smith, H. Tigchelaar

Een leidraad voor het verrichten van onderzoek in alle juridische vakken en bij het schrijven van een (master)scriptie.

De kern van het boek is opgesplitst in zes fases:

Fase 1: Onderzoek voorbereiden, Fase 2: Materiaal verzamelen, Fase 3: Materiaal beoordelen, Fase 4: Onderzoeksverslag structureren, Fase 5: Argumentatie opbouwen, Fase 6: Onderzoek rapporteren
Iedere fase heeft zijn eigen kleur die verwijst naar een overzichtelijke stappenplan en is voorzien van voorbeelden, tips en hints.

ISBN: 978-90-6916-704-1 | Prijs: € 21,50/€ 15,05 (webboek) | 138 pagina's | www.arsaequi.nl

